

Sodomiaa, sairaalloisuutta vai toverirakkautta?

Seksuaalisuus Edward Carpenterin tekstissä *The Intermediate Sex*
vuodelta 1912

Oulun Yliopisto
Historiatieteet
Kandidaatintutkielma
16.5.2019
Krista Saaranen

Sisällys

Johdanto	2
1. Stereotypioita, oikeudenkäyntejä ja sairaalloisuutta	10
1.1. Tyypillinen homoseksuaali	12
1.2. Tapaus Oscar Wilde ja käsitys ilmiöstä sairautena	15
2. Homoseksuaalisuus yhteiskunnassa.....	21
2.1. Seksuaalisuus ja kiintymyksen merkitys kouluissa.....	21
2.2. Paikka yhteiskunnassa.....	26
Loppulause.....	32
Lähdeluettelo.....	35

Johdanto

Aihe ja rajaukset

Tutkimuksessani pyrin selvittämään, *miten Edward Carpenter käsittelee seksuaalisuutta teoksessaan *The Intermediate Sex**? Tutkimukseni kannalta on myös tärkeää huomioida, *mihin asioihin Carpenter vetoaa tekstissään ja mitkä ovat hänen intentionsa*? Utopia liittyi myös vahvasti Carpenterin pohdintaan tulevaisuuden asenteista seksuaalisuutta kohtaan, ja millainen asema esimerkiksi homoseksuaaleilla ja perinteisellä avioliitolla tulee olemaan hänen mielestään yhteiskunnassa. Tämän takia tulen myös pohtimaan *miten Carpenterin henkilökohtainen, sosialistinen utopia-ajattelu liittyi hänen seksuaalikäsitykseensä*?

Seksuaalisuus käsitteenä on varsin laaja ja myös Carpenter käsittelee sitä useista eri näkökulmista. Koska kuitenkin tutkittavassa teoksessa *The Intermediate Sex: A Study of Some Transitional Types of Men and Women* hän käsittelee kattavasti etenkin homoseksuaalisuutta, on se merkittävässä osassa myös tässä tutkimuksessa. Kuitenkaan en rajaa aihetta ainoastaan homoseksuaalisuuteen, koska sen korostamisesta huolimatta Carpenter ottaa seksuaalisuuden esille myös laajemmassa käsityksessä. Aikarajallisesti työni sijoittuu Edward Carpenterin elinvuosiin 1844–1929. Koska tutkittava teos on julkaistu vuonna 1912, painottuu käsittelyni kuitenkin 1900-luvun alkupuolelle. Carpenter kuitenkin toteaa teoksen olleen 12-14 vuoden kirjoituksen tulos¹, ja 1800-luvun lopussa tapahtui merkittäviä asioita Britannian seksuaalipolitiikassa, joten näiden takia haluan ottaa myös 1800-lukua mukaan työni käsittelyyn.

Myöhäis-viktoriaanisen ja sitä seuranneen edvardiaanisen Englannin tiukka tapakulttuuri ja suhtautuminen seksuaalisuuteen on ollut jo pitkään historiantutkimuksen kohteena. Edward Carpenter lähipiireineen olivat merkittäviä poikkeuksia, sillä he aktiivisesti kirjoituksillaan pyrkivät rikkomaan vallinneita tabuja ja käytäntöjä. Oscar Wilden kuuluisa tuomio suhteesta Lordi Lordi Alfred Douglassin kanssa vuonna 1895 sai aktiivit varpailleen, ja seksuaalisuudesta puhumisesta tuli riskialtista. Samaan aikaan tapaus kuitenkin toimi herättäjänä, ja sai ihmiset kyseenalaistamaan lakien reiluutta. Carpenterin tapauksessa Wilden herättämä huomio

¹ Carpenter 1912, 7.

vaikutti myös konkreettisesti hänen elämäänsä, sillä hän itse oli homoseksuaali ja loppuiän suhteessa George Merrillin kanssa.

Aihe kiinnosti minua henkilökohtaisesti sen progressiivisuuden vuoksi. Kantaaottava keskustelu vähemmistöjen asemasta on jatkunut yhä tähän päivään saakka. Suomessa olemme jo päässeet siihen pisteeseen, että maassamme on mahdollistettu avioliitto samaa sukupuolta edustavien välille. Tämä ei kuitenkaan välttämättä olisi toteutunut näinkään pian ilman 1800–1900 -lukujen ajattelijoita. Carpenter on ajassaan poikkeuksellisen progressiivinen ajattelija, ja on varmasti ollut tärkeä inspiraatio monelle seksuaali-identiteetistään kärsivälle.

Käsitteistä

Carpenteriin ja hänen tekstiinsä liittyy useita käsitteitä. Termi homoseksuaali ei hänen aikanaan ollut vielä yleisesti käytössä, vaan siihen viitattiin useilla eri käsitteillä. Carpenter käyttää useimmiten teksteissään termiä *uranian* tai *urning*, joka on saksalaisen Karl Heinrich Ulrichsin keksimä ja käyttämä termi.² Vaikka *urning* alun perin viittaa nimenomaan miesten väliseen rakkauteen, viittaa Carpenter sillä teksteissään myös naispuolisiin homoseksuaaleihin. Samaan aiheeseen liittyy termi *intermediate sex*. Termin takana on Carpenterin ajatus, että geneerisesti homoseksuaaleilla yksilöillä esiintyy sekä nais- että miessukupuolen piirteitä, ja he eivät tällöin edusta selkeästi kumpaakaan niistä.³ Käytän itse tutkimuksessa termiä homoseksuaali, koska se on yleisesti käytössä nykypäivänä ja selkeyttää lukukokemusta.

Whitmanilaisuus käsitteenä on tärkeä Carpenterin ideologiassa. Käsitteen nimi tulee yhdysvaltalaisesta runoilijasta Walt Whitmanista, joka vaikutti Carpenteriin jo varhain tämän opiskeluaikoina.⁴ Walt Whitman tunnetaan etenkin teoksestaan *Leaves of Grass* (1855), ja homoseksuaalisuus oli toistuva teema hänen tuotannossaan. Omaelämäkerrassaan *My Days and Dreams* (1916) Carpenter kirjoittaa kiinnostuneensa Whitmanista etenkin tämän toverisuhteista kertovien runojensa vuoksi. Hän kuvaa

² “Carl Heinrich Ulrichs - - between 1863 and 1875 he poured out a round dozen of volumes elaborating his thesis that “uranism” is a congenital defect, the soul of a woman imprisoned in the body of a man. This meant that what Ulrichs called, a little clumsily, man-male sexual love, mannännliche Geschachtsliebe, was a sport of nature and removed all moral stigma from those condemned to enjoy it.” Peter Gay 1999, 225.

³ Carpenter 1912, 9-10.

⁴ Rowbotham 2009, 38.

näiden runojen ajatusten olleen ”niin läheisiä ja henkilökohtaisia, mutta jota en koskaan ennen ole nähnyt tai kuullut avoimesti ilmaistavan”.⁵ Whitman myös painotti vapaan rakkauden merkittävyyttä.

Toverisuhteisiin ja vapaaseen rakkauteen liittyvät termit ”*comradeship*” tai ”*comrade love*”, jota esiintyy Carpenterin teksteissä usein. Tämä osittain pohjaa hänen sosialistisuudestaan, mutta liittyy etenkin Whitmaniin. Oxfordin sanakirjan mukaan *comradeship* tarkoittaa ystävyyttä ihmisten kanssa, jolla on sama pyrkimys tai tavoite.⁶ Carpenter tarkoittaa tällä syvää rakkaudellista ystävyyttä, jonka piirteitä hän näkee esimerkiksi antiikin kreikkalaisten sotilaiden välisissä suhteissa. Välillä onkin häilyvää, milloin Carpenter puhuu syvästä ystävyyssuhteesta ja milloin rakkaussuhteesta.

*Sodomialla*⁷ modernissa Britanniassa tarkoitetaan anaaliyhdyntää⁸, mutta Carpenterin aikaisissa teksteissä sillä viitattiin homoseksuaalisuuteen tai muuhun normaalista poikkeavaan seksuaaliseen kanssakäymiseen. Suomessa sodomian merkitys on eri, ja se liitetään eläimiin sekaantumiseen.⁹ 1800-luvun Britanniassa sodomia ja eläimiin sekaantuminen erotetaan toisistaan termeinä, mikä näkyy esimerkiksi lakimuutoksissa. Pitkän aikaa sodomian harjoittamisesta oli mahdollisuus jopa kuolemanrangaistukseen¹⁰, mutta vuonna 1861 se muutettiin elinkautisesta vähintään kymmenen vuoden pakkotyöhön.¹¹ Sodomian ohessa käytettiin myös sanaa ”buggery”, joka näkyy esimerkiksi edellä mainitussa lakipykälässä.

Seksuaalisuus käsitteenä on myös syytä avata. Pat Caplan teoksessa *The Cultural Construction of Sexuality* toteaa sanan seksuaalisuus esiintyneen ensimmäistä kertaa Oxfordin sanakirjan mukaan 1800-luvulla, eli juuri viktoriaanisen Englannin ajan tienoilla.¹² Kun puhutaan seksuaalisuudesta, on historiallinen konteksti tärkeää.

⁵ Carpenter 1916, 64-65.

⁶ ”The company of friendship of others with common aims.” Oxford dictionaries -nettisivusto

⁷ Teologi Mark D. Jordanin mukaan termin keksi 1000-luvulla vaikuttanut teologi Peter Damian. Damian vertasi sodomiaa aktina jumalanpilkkaan ja Jumalan olemassaolon kieltämiseen. Termi on peräisin Sodomian kaupungin tapahtumista, jossa yleisen Raamatun teorian mukaan harjoitettiin homoseksuaalisia akteja. Jordan kuitenkin sanoo, ettei tällaista suoraa viittausta Raamatussa ole, ja kyseessä onkin todennäköisesti virheellinen teoria, joka on jäänyt elämään kristinuskon piirissä. Jordanin mukaan termiä ei voida käyttää objektiivisesti, vaan siihen liittyy aina jonkinlainen syytös. Jordan 1997, 29 & 32.

⁸ Oxford dictionaries -nettisivusto.

⁹ Yleinen suomalainen asiasanasto -nettisivusto.

¹⁰ Rowbotham 2009, 19.

¹¹ ”61. Whosoever shall be convicted of the abominable Crime of Buggery, committed either with Mankind or with any Animal, shall be liable, at the Discretion of the Court, to be kept in Penal Servitude for Life or any Term not less than Ten Years.” Offences Against the Person Act 1861.

¹² Caplan 1987, 2.

Viktoriaanisena aikana nainen ajateltiin hyvin epäseksuaalisena, kun taas miehen yltiömäinen seksuaalisuus saattoi olla vaara sekä naisille että miehille itselleen. Tähän liittyi Caplanin mukaan ajatus siitä, että liika ejakulointi johti miehen heikkouteen. Epäseksuaalinen nainen siis piti samalla miehen terveempänä.¹³ Kun tähän kontekstiin lisää homoseksuaalisuuden, voi ymmärtää, miten yleinen suhtautuminen homoseksuaalisuuteen oli hyvin seksiin keskittyvä, ja miksi Carpenter pyrkii teksteissään painottamaan enemmän suhteiden henkisen puolen merkittävyyttä. 1800-luvun Englannille tyypillinen oli myös naisten sosiaalisen puhtauden konsepti, joka johti muun muassa prostituoitujen huonoon maineeseen.¹⁴

Utopia ja *utopia-ajattelu* ovat merkittävä osa Carpenterin elämäntyölä, ja moni hänen ajatuksistaan pohjaa hänen henkilökohtaiseen utopiaansa. Utopiaa käsittelee Petteri Pietikäinen artikkelissaan teoksessa *Ajatusten lähteillä: Aatteiden ja oppien historiaa* (2017). Utopia-ajattelu eli utopismi juontaa juurensa Thomas Moren kirjaan *Utopia* (1516) ja Platonin *Valtioon* (381 eKr.). Itse termi tulee kreikasta ja tarkoittaa ”ei-paikkaa”. Utopia kirjaimellisesti ei esiinny missään, eikä se paikannu mihinkään olemassa olevaan paikkaan. Pietikäinen toteaa, ettei utopia välttämättä kuvaa täydellistä yhteiskuntaa, vaan joka muuttuu ja jossa esiintyvät kirjoittajan omat ihanteet.¹⁵ Pietikäinen käyttää myös termiä *utopismi*, jolla hän viittaa ”utooppisten elementtien ilmentymiseen ei-fiktiivisessä kirjallisuudessa, kuten poliittisissa pamfleteissa ja tulevaisuussuuntautuneissa yhteiskuntakuvauksissa”.¹⁶ Carpenter harjoittikin hyvin paljon utopismin kaltaista toimintaa, jossa hän yhteiskuntakritiikin kautta pyrki toteuttamaan omaa utopiaansa, jossa esimerkiksi rakkaus olisi vapaampaa ja jossa perinteisen avioliiton merkitys olisi vähäisempi.

Lähdeaineisto ja tutkimustilanne

Edward Carpenterin tekstejä on tutkittu jonkin verran, mutta usein ne liittyvät joko hänen poliittisiin kannanottoihinsa tai suhteisiinsa muihin ajan toisinajattelijoihin, enkä täysin samankaltaista tutkimusta ole onnistunut löytämään. Mahdollisuuksia jatkotutkimukseen on paljon, ja esimerkiksi hänen sosialistiset kuvionsa Englannissa ja

¹³ Caplan 1987, 4.

¹⁴ Caplan 1987, 5.

¹⁵ Myllykangas & Pietikäinen 2017, 25.

¹⁶ Myllykangas & Pietikäinen 2017, 51.

niihin liittyvä utopia-ajattelu ovat hedelmällinen aihe mahdolliseen laajempaan tutkimukseen tulevaisuudessa.

Alkuperäislähteikseni olen valinnut Edward Carpenterin teoksen *The Intermediate Sex* (1912). Siinä sivussa tarvittaessa lainaan hänen toimittamaansa teosta *Iölaus: An Anthology of Friendship* (1902), johon hän viittaa välillä *The Intermediate Sex*issä. Valitsin kyseiset teokset sen takia, että ne kokonaissisällöltään vastaavat eniten tutkimukseni aihetta. *Intermediate Sex*in kokonaisuudessa nimessä esiintyy sana ”study”, mutta pidän sitä silti luonteeltaan enemmän populaarisena kuin tieteellisenä teoksena. Vaikka Carpenter viittaa siinä ajoittain tutkijoihin, on se suurimmaksi osaksi hänen omaa ajatteluaan. *Iölaus* taas on kokoelma eri aikakausien homoseksuaalisuuden ilmentymistä ja tunnetuista homoseksuaalisista henkilöistä. Muita Carpenterin teoksia en nähnyt tarpeelliseksi tutkimukseeni, sillä ne joko eivät suoraan käsitelleet aihettani, tai eivät tuoneet siihen tarvittavaa lisätietoa.

Carpenterin elämää tutkiakseni käytän Carpenterin omaelämäkertaa *My Days and Dreams* (1918). Koska kyseessä on omaelämäkerta, otan huomioon lähdekriittisiä seikkoja esimerkiksi siitä, miten Carpenter itse kuvailee suhteitaan ja millaisia ne taas todellisuudessa ovat olleet. Tärkein lähteeni tässä kuitenkin on Sheila Rowbothamin erittäin kattava ja hieno elämäkerta *Edward Carpenter: A Life of Liberty and Love* (2008). Rowbotham kirjoittaa teoksessa kattavasti myös Carpenterin lähipiiristä ja heidän saavutuksistaan sekä Britannian yleisestä ilmapiiristä.

Tutkimuskirjallisuuden puolelta olen hyödyntänyt useita teoksia koskien viktoriaanista Englantia ja sen ajan seksuaalikulttuuria. Tässä tärkeänä teoksena on ollut Michael Masonin *The Making of Victorian Sexuality* (1998), joka antoi kattavan kuvan sen ajan seksuaalikäsityksestä. Samoin seksuaalisuuden käsittelyssä hyödytti paljon Pat Caplanin toimittama *The Cultural Construction of Sexuality* (1987). Tämän lisäksi Michel Foucault ensimmäisessä osassaan kirjasarjaa *History of Sexuality* (1978) kuvaa viktoriaanisen Englannin suhdetta seksuaalisuuteen. Hänen kohdallaan olen kuitenkin huomionut, ettei hän ole varsinaisesti historioitsija vaan filosofi, ja myöskin 1970-luvun yleisen kielteisemmän asenteen viktoriaanista kulttuuria kohtaan. Myös Peter Gay ja hänen kirjasarjansa *The Bourgeois Experience: Victoria to Freud* (1984–1998) on osoittautunut merkittäväksi historiallisen kontekstin kannalta. Sukupuolihistorian

kannalta hyödyllinen on ollut Susan Kingsley Kentin *Gender and History* (2012). Muut teokset ovat toimineet tämän tutkimuskirjallisuuden tukena.

Metodikirjallisuutenani olen käyttänyt aate- ja oppihistorian puolelta Anssi Halmevirran *Aatehistorian harjoitusta* (2012), Markku Hokkasen, Tuomas Laine-Frigrenin ja Timo Särkän toimittamaa teosta *Matkoja aatehistoriaan* (2017) ja Markku Hyrkkäsen kirjaa *Aatehistorian mieli* (2002). Nämä ovat auttaneet löytämään Carpenterin teksteistä hänen uskomuksiaan, intentioitaan, vaikutteitaan ja käsityksiään. Myös kulttuurihistoriallisen kontekstin ymmärtäminen on työssäni ollut tärkeää.

Historiallinen konteksti

Viktoriaanisesta ja edvardiaanista Englannista ja sen suhteesta seksuaalisuuteen puhutaan usein tiukkana. Seksuaalisuuden ajateltiin olevan lähinnä avioituneiden miehen ja naisen välinen asia, jonka perimmäisenä tarkoituksena oli lisääntyminen. Carpenter ottaa teoksessaan *Love's Coming of Age* kantaa esimerkiksi kylpemiskäytäntöjen tiukkuuteen. Hän kirjoittaa, kuinka poliisit syyttivät pieniä lapsia alasti uimisesta, ja kuinka ”eräässä pohjoisessa sijaitsevassa kylässä” miehet ja pojat eivät saaneet uida vähissä vaatteissa ennen iltayhdeksää.¹⁷ Foucaultin mukaan, vaikka seksi ja seksuaalisuus olivat aiheina tabuja, seksistä puhuttiin kuitenkin valtavissa määrin eri instituutioissa ja esimerkiksi lääketieteessä.¹⁸ Katherine Crawford artikkelissaan ”Sexuality” tiivistää hyvin Foucaultin näkökulman viktoriaanisen Englannin seksuaalisuuteen seuraavassa lainauksessa:

”For Foucault, frankness about sex in the early modern period was replaced by sexual prudery such that Victorians talked about sex all the time under the guise of condemning it.”¹⁹

Tutkija Michael Mason kuitenkin kritisoi tutkijoita siitä, että he ovat olleet liian rajallisia tutkimuksissaan viktoriaanisesta Englannista. Hän syyttää heitä demografisten ja anekdoottisten todisteiden huomioon ottamatta jättämisestä ja kapeakatseisuudesta sen suhteen, ettei yleisten moraalikoodien ulkopuolta ole otettu huomioon.²⁰ Moni tutkija käytännön esimerkkejä tutkimatta saattaakin helposti tuomita viktoriaanisen Englannin hieman turhankin rajoittaviksi seksuaalisuuden suhteen.

¹⁷ Carpenter 1912, 23.

¹⁸ Foucault 1990, 18.

¹⁹ Kalof & Bynum 2014, 56.

²⁰ Mason 2003, 6.

Tutkija Richard C. Sha artikkelissaan ”Othering Sexual Perversity: England, Empire, Race and Sexual Science” kirjoittaa kolonisaation vaikutuksesta viktoriaanisen Englannin seksuaalikäsitykseen. Hän esittää väitteen, että viktoriaanisen Englannin seksuaalikäyttäytymiseen liittyi vahvasti kolonisoitujen kansojen toiseuttaminen. Esittämällä kolonisoidut kansat perversseinä ja heidän seksuaalitottumuksensa epäsiiveellisinä, pystyi imperiumin yläluokka korostamaan omaa sivistynyttä asemaansa.²¹ Tähän liittyikin usein tekopyhänäkin ajateltu viktoriaanisen yläluokan seksuaalinen sivistyneisyys, jota pidettiin yllä ulkopuolisille. Sha kirjoittaa artikkelissaan, että seksuaalinen moraalikoodi saattoi olla jopa välttämätön eurooppalaisen valtion kansallisuuden saamiselle.²²

Viktoriaanisen ja edvardiaanisen Englannin aikana naisesta sukupuolena oli hyvin kaksijakoinen käsitys. Nainen oli joko vaimo ja äiti, unelmien kodin hengetär, tai päinvastoin korruptoitunut ja moraaliton prostituoitu. Usein naiseen, jota ajateltiin hyvänä äitinä, liittyi myös ajatus hänestä seksuaalisesti epäaktiivisena. Avioliitossa tapahtunutta seksuaalista kanssakäymistä pidettiin lähinnä vaimon kuuliaisuutena aviomiehelleen, joka puuttuessaan olisi miehen terveyttä uhkaava asia.²³ Kuitenkin samaan aikaan myös liika seksuaalinen kanssakäyminen ajateltiin epäterveellisenä²⁴, ja avioliiton merkitys oli ennen kaikkea lisääntyminen. Kuten nähdä saattaa, sisältää viktoriaanisen Englannin seksuaalisuus hyvin keskenään ristiriidassa olevia ajatuksia.

Prostituutio on kuitenkin mielenkiintoinen ilmiö, mitä tulee viktoriaaniseen seksuaalisen puhtauden korostamiseen. Prostituutiota pidettiin erittäin alhaisena ja moraalittomana etenkin naisen näkökulmasta, mutta samaan aikaan sen koettiin olevan elintärkeää miehille, jotka olivat seksuaalisesti viriilimpiä.²⁵ Myös Mason toteaa, että keskiluokkaiset aviomiehet olivat yleisesti ulkoisesta moraalista kuorestaan huolimatta kovin epäuskoisia sitä kohtaan. Täten samalla kun vaimot kärsivät puutteesta seksuaalisissa tarpeissaan, kävivät aviomiehet prostituoitujen luona, joiden lukumäärä

²¹ Sappol & Rice 2014, 88.

²² Sappol & Rice 2014, 91.

²³ ”Masculinity and male sexuality rested on the twin pillars of motherhood and prostitution”, tiivistää Kent teoksessaan. Kent 2012, 19.

²⁴ Caplan 1987, 4.

²⁵ Kent 2012, 20.

oli viktoriaanisessa Englannissa korkeimmillaan.²⁶ Muun muassa Carpenter valittikin myös juuri naisten seksuaalisten tarpeiden vähättelystä kotimaassaan.²⁷

Kun ymmärtää ajan asenteen ensinnäkin avioliitosta mutta myös sukupuolten eri seksuaalisista tarpeista, voi homoseksuaali suhde näyttäytyä tässä kontekstissa monella tapaa negatiivisena. Miestä pidettiin yliseksuaalisena, jolloin ulkopuolisille kahden miehen välinen suhde leimautui varsin seksuaaliseksi luonteeltaan. Tämän lisäksi kaksi miestä eivät voineet edes lisääntyä keskenään, jota pidettiin pitkälti avioliittojen perimmäisenä tavoitteena.

²⁶ Mason 2003, 39.

²⁷ Rowbotham 2009, 59.

1. Stereotyyppioita, oikeudenkäyntejä ja sairaalloisuutta

The Intermediate Sex on teoksena jaettu neljään eri osaan. Kirja alkaa johdannolla, jossa Carpenter käy yleisesti läpi teoksensa ideaa ja mitä hän tällä pyrkii saavuttamaan. Toisessa luvussa *The Intermediate Sex* hän avaa lukijalle itse *intermediate sex* -termiä ja sitä, millainen ilmiö on kyseessä. Tässä luvussa hän myös avaa tyypillisiä homoseksuaalien ulkonäkö- ja luonteenpiirteitä. Kolmannessa luvussa *The Homogenic Attachment* hän puhuu yleisesti homoseksuaalisuudesta ja millaisia vääriä kuvia aikalaisilla ihmisillä usein oli, mutta myös millaista homoseksuaalien välinen rakkaus oli. Neljäs luku *Affection in Education* on luonteeltaan hieman erilainen ja yhteiskuntakriittisempi muihin verrattuna, sillä siinä hän kirjoittaa koulumaailmasta ja miten ihmissuhteet siellä näkyvät. Hän ottaa kantaa muun muassa siihen, miten viktoriaanisen Englannin seksuaalisuuden tukahduttaminen näkyi kouluissa negatiivisena oireiluna oppilaiden keskuudessa. Lisäksi hän ehdottaa koulujärjestelmään tuotavan antiikin Kreikasta tunnetun vanhemman ja nuoremman pojan välisen oppipoikasuhteen, jonka hän näkee potentiaalisena myös oman aikansa koulumaailmassa opinnoissa auttamisessa. Viimeisessä luvussaan *The Place of the Uranian in Society* hän käsittelee taas sitä, miten homoseksuaalien geneerisiä luonteenpiirteitä voisi hyödyntää yhteiskunnassa esimerkiksi koulutuksen saralla, ja miten yhteiskunta voisi ottaa mallia homoseksuaalisista yhteisöistä.

Ennen varsinaista teoksen käsittelyä, on hyvä pureutua teoksen johdantoon ja siihen, mitä Carpenter tekstillään hakee takaa. Carpenter perustelee teostaan johdannossa hyvin pitkälti sillä, että homoseksuaaleja on jo niin paljon yhteiskunnassa, ettei ilmiötä voida enää sivuuttaa.²⁸ Carpenter painottaa myös lisääntyvän informaation merkitystä niin kasvatustieteellisessä, lääketieteellisessä kuin yhteiskuntatieteellisessäkin kontekstissa. Anssi Halmevirta ottaa esimerkiksi John Stuart Millin *Naisen aseman* siitä, miten Millillä pyrkimyksessään parantaa naisen asemaa myös oma motiivi takana. Hän oli laittomassa suhteessa Harriet Taylorin kanssa, joka ei voinut tehdä avioeroa, koska hänen aiempi aviomiehensä ei ollut hylännyt tätä.²⁹ Samaan tapaan on Carpenterilla havaittavissa myös omaan elämäntilanteeseensa liittyviä motiiveja, sillä hänen ja George Merrillin suhde oli ajan ilmapiirissä paikoittain jopa vaara heidän

²⁸ Carpenter 1912, 9.

²⁹ Halmevirta 2012, 21.

turvallisuudelleen. Motiivina voi myös olla Carpenterin omat kokemukset lapsuudestaan, kun hän häpesi omaa seksuaalisuuttaan eikä saanut tarpeeksi seksivalistusta.³⁰

On huomattavaa, että näihin aikoihin, kun *The Intermediate Sex* julkaistiin, oli homoseksuaalisuus jo muutenkin puhuttava aihe Euroopassa. Eräitä viktoriaanisen Englannin tärkeimpiä lääketieteellisiä teoksia seksuaalisuudesta oli Carpenterin ystävän Havelock Ellisin *Studies in the Psychology of Sex*. Sen kaikki kuusi osaa julkaistiin vuosina 1896–1910, ja Carpenter myös itse oli apuna teoksen kokoamisessa. Havelock Elliksen kirjeissä Carpenterille hän esittää teoksensa motiivina yleisten harhaluulojen poistamisen homoseksuaaleja kohtaan yhteiskunnasta, ja ennen kaikkea pyrkimyksen esittää se psyykkisenä poikkeavuutena sairauden sijaan.³¹ Myös itse Carpenter otti aiheen puheeksi jo esseellään *Homogenic Love* samoihin aikoihin, mutta se joutui odottamaan laajempaa levikkiä vuoteen 1908 asti, jolloin se esiintyi Carpenterin tekstin *Love's Coming of Age* yhteydessä.³² *The Intermediate Sexin* julkaisuaikana oli asenne aihetta käsitteleviä tekstejä kohtaan jo suopeampi.

Ajan yhä kielteisen asenteen homoseksuaalisuutta kohtaan voi kuitenkin huomata monella tapaa tavasta, jolla Carpenter puhuu aiheesta. Hän puhuu kyseisistä henkilöistä toisintaen, erottaen itsensä kyseisestä joukosta. Perustelemalla aiheen yhteiskunnallista hyötyä, hän pyrkii antamaan työlleen sosiaalisesti hyväksyttävämmän syyn puhua asiasta. Esimerkeissään hän usein käyttää turvallisia vaihtoehtoja, kuten kuninkaallisia tai muita tunnettuja, usein kuolleita, henkilöitä.

Carpenterin elämään ja teksteihin liittyi myös vahva utopia. Michael Mason kuvaa Carpenteria hyvin osuvasti todetessaan, että Carpenterin historialliseen kuvaan sisältyi vahvasti visioitu seksuaalinen utopia, joka liittyi ”aiempiin yhteiskuntiin” ja heidän oletettuun seksin ja elämän palvontaan sekä ”joukkoavioliittoihin”. Myös hänen sosialistisuutensa tulee esille siinä, miten hän syyttää seksuaalisuuden vaiettua nykytilaa kapitalismista ja pitää sitä täten post-feodaalisena ilmiönä. Mason myös pitää häntä erinomaisena esimerkkinä antiviktoriaanisesta henkilöstä, joka jälkepäin piti viktoriaanisia ihmisiä takapajuisina ja ”modernin sivistyneen yhteiskunnan matalimpana

³⁰ Rowbotham 2009, 19.

³¹ Rowbotham 2009, 186-187.

³² Rowbotham 2009, 190.

laskeumana”. Mason myös kuvaa Carpenteria ja Havelock Ellistä ”kokopäiväisiksi seksuaalisuuden radikaaleiksi”.³³

Johdannon loppuun Carpenter antaa tärkeän huomautuksen hänen *love*-sanankäytöstään. Carpenter karttaa teksteissään vahvasti seksuaalisen kanssakäymisen käsittelyä, ja hän painottaakin rakkaus-sanalla tekstissään nimenomaan henkistä yhteyttä, ja erottaa tämän pelkästä seksuaalisesta kanssakäymisestä.³⁴

1.1. Tyypillinen homoseksuaali

Tutkiskeltavan teoksen nimi *The Intermediate Sex* tarkoittaa niin sanotusti välitulassa olevaan sukupuolta, jolla on piirteitä sekä geneerisestä naisesta että geneerisestä miehestä. Ensimmäisessä luvussa Carpenter antaa lukijalleen esimerkkejä tyypillisistä homoseksuaalien luonne- ja ulkonäköpiirteistä. Hän läpi tekstin pyrkii muistuttamaan, että sekä hetero- että homoseksuaaleista löytyy niin hyviä kuin huonojakin ihmisiä, pyrkien tällä miellyttämään mahdollisimman monia osapuolia lukijoissa. Luvussa hän käy läpi myös yleisiä stereotyyppioita homoseksuaaleista, joiden kautta tulee esille myös ajan yleinen asenne heitä kohtaan.

Toisen luvun alussa hän erikseen mainitsee niin sanottujen ”uusien naisten” merkityksen perinteisten sukupuoliarvojen muuttumisessa. Hän kuvaa eroa entiseen vertaamalla, että jos nykyinen nainen olevan edeltäjiään maskuliinisempi, on mies toivottavasti aiempaa ihannetta herkempi ja taiteellisempi.³⁵ Niin kutsutut uudet naiset, joihin hän luvun alussa viittaa, liittyvät Susan Kentin mukaan joukkoon romaaneja esimerkiksi julkaisussa *The Englishwoman’s Review*. Nämä toivat esiin ajatusta uudesta, modernista naisesta, joka oli itsenäinen ja vapaasti ajatteleva, ja jotka hyökkäsivät perinteistä avioliittokuvaa vastaan. Samalla he myös alkoivat virittämään aiemmin varauksellista keskustelua seksuaalisuudesta.³⁶ Luvun alussa Carpenter painottaa, kuinka naisen ja miehen välillä ei kuuluisi olla nykyisenlaista selkeää erotusta, vaan ne enemmänkin edustavat kahta puolta yhdessä ryhmässä nimeltä

³³ Mason 2003, 12-13.

³⁴ Carpenter 1912, 15.

³⁵ Carpenter 1912, 16.

³⁶ Kent 2012, 20.

ihmisrotu.³⁷ Carpenter olikin läheinen uuden feministisen liikkeen kanssa Britanniassa. Hänen lähipiiriinsä kuului muun muassa Havelock Ellisin vaimo Edith Ellis, joka oli tunnettu naisten oikeuksien aktivisti ja avoimesti homoseksuaali.

Mitä naispuolisiin homoseksuaaleihin tulee viktoriaanisella ajalla, sen olemassaolo pitkälti kiellettiin. Kun naista sukupuolena ajateltiin ylipäätään hyvin antiseksuaalisena, oli ajatus kahden naisen välisestä suhteesta absurdi. Tämä asenne osaltaan teki myös kahden naisen välisen parisuhteen helpommaksi sosiaalisesti, sillä naisten välistä intiimiä ystävyyssuhdetta pidettiin jopa kannustettavana.³⁸

Carpenter kirjoittaa, ettei yleensä seksuaalisuudeltaan poikkeavaa ihmistä huomaa päällepäin, vaan ulkonäöllisesti he vaikuttavat usein täysin normaaleilta miehiltä ja naisilta. Ero on ennen kaikkea luonteenpiirteissä. Tyypillinen homoseksuaalinen mies Carpenterin mukaan on luonteeltaan hellä ja tunteellinen, arka ja hienovarainen. Hän on usein taiteellisuuteen taipuvainen ja intuitiivinen. Homoseksuaali nainen taas edustaa pitkälti päinvastaista. Hän on Carpenterin mukaan tulinen, aktiivinen, rohkea ja totuudenmukainen, jopa tylyyn käytökseen taipuva. Mieleltään hän on looginen, tieteellinen ja ”tarkempi kuin normaali nainen”.³⁹ Toisin sanoen mies on luonteeltaan feminiininen, ja nainen taas normaalia maskuliinisempi.

Carpenter painottaa näiden piirteiden tuntemista esimerkiksi vanhemmille, jotta he voivat huomattaessaan kyseisiä piirteitä lapsessaan varautua. Tällöin vanhemmat hänen mukaansa myös pystyisivät ymmärtämään lasta ja kasvattamaan tätä seksuaalisuutensa huomioon ottaen. Carpenter kuitenkin myöntää oman karkean yleistyksensä, ja huomauttaa etteivät kaikki edusta juuri näitä luonteenpiirteitä, vaan ne ovat hyvä pitää mielessä tarpeen varalta.⁴⁰ On vaikeaa olla huomaamatta näistä tyypillisissä luonteenpiirteissä inversiomaisia ajatuksia. Inversiolla tarkoitetaan ajatusmaailmaa, jossa kiinnostusta samaan sukupuoleen perustellaan sukupuolten inversiolla. Tässä tapauksessa esimerkiksi maskuliininen nainen päätyy maskuliinisuutensa takia himoitsemaan feminiinistä naissukupuolta. Täten inversion kautta homoseksuaalisuus

³⁷ Carpenter 1912, 17.

³⁸ Kent 2012, 21.

³⁹ “ - - the mind of the latter is more logical, scientific, and precise than usual with the normal woman.” Carpenter 1912, 26.

⁴⁰ Carpenter 1912, 27.

voitaisiin esittää heteroseksuaalisuuden muotona.⁴¹ Carpenter ei kuitenkaan itse ota tähän kantaa.

Carpenter toteaa, että homoseksuaaleissa esiintyy myös äärimmäisiä ihmisyksilöitä. Hän esittää näitä äärimmäisiä ihmistyyppiä kuvaillen heitä yleisesti vähemmän puoleensavetävämpinä ulkonäöllisesti. Tämän tyyppin miehet hänen mukaansa ovat normaalia feminiininpää tyyppiä: He ovat tunteellisia, välinpitämättömiä, ”sipsuttelevia kävelytyyliltään ja tavoiltaan”, ”hölösuita” ja omaavat taitoja naisellisissa töissä kuten neulomisessa. Carpenterin mukaan he välillä saattoivat jopa pukeutua naisten vaatteisiin. Vartalotyyppiltään he ovat tavanomaisempaa naisellisempia ja omistavat leveän lantion, eikä heillä ole lihaksia eikä naamakarvoitusta. Hänen mukaansa tällaisen tyyppin miehellä esiintyy myös normaalia korkeampaa ääntä. Hänen asuntonsa on tyylikäs ja koristeltu, ja mitä tulee kiintymyksellisyyteen, on hän roikkuva, riippuvainen ja mustasukkainen. Tähän Carpenter on lisännyt huomion, että tämänkaltaista tyyppiä lukija voi nähdä Ranskaa 1574–1589 hallinneessa Henrik III:ssa.⁴² Henrik III on ollut vielä 2000-luvullakin historiallisen tutkimuksen kohde hänen homoseksuaalisen käyttäytymisensä vuoksi. Muun muassa tutkija Louis Crompton on kirjoittanut hänen *mignoneiksi* kutsumastaan nuorten miesten joukkiosta, joiden kanssaan hänellä oli seksuaalisia suhteita.⁴³

Mitä tulee äärimmäisiin esimerkkeihin homoseksuaalista naisesta, on tämä kokonaisuudeltaan erittäin maskuliininen. Hän on luonteeltaan aggressiivinen, omistaa voimakkaita intohimoja, maskuliiniset tavat ja liikkeet, on epäsiisti ja usein pukeutunut omituiseen vaatetukseen. Ajatusmaailmaltaan hän on käytännöllinen. Hänen vartalotyyppinsä on lihaksikas ja hänen äänensä on matala. Asuntonsa hän on koristanut urheilulliseen tapaan, “and not without a suspicion of the fragrant weed in the atmosphere”. Rakkauselämässä hän on myrskyinen, “samankaltainen perinteisen maskuliinisen rakkauden kanssa”, ja välillä jopa hallitsematon. Tähän tapaukseen hän vertaa samankaltaisuutta Ruotsia 1632–1654 hallinneessa kuningatar Kristiinassa, ”who rode across Europe, on her visit to Italy, in jack-boots and sitting astride on her horse.”⁴⁴ Myös kuningatar Kristiinasta Crompton on tehnyt tutkimusta. Hän toteaa

⁴¹ Sappol & Rice 2014, 89.

⁴² Carpenter 1912, 29.

⁴³ Crompton 2003, 328-330.

⁴⁴ Carpenter 1912, 30.

Kristiinan isän, Kustaa II Aadolfin, kasvattaneen hänet kuin pojan.⁴⁵ Lähtiessään Ruotsista oli hän leikannut hiuksensa ja pukeutunut miehekkäisiin vaatteisiin. Hänen suhteistaan Crompton kirjoittaa, että Kristiinan huhuttiin omaavan erityisen suhteen nuoren naisen nimeltä Ebba Sparre kanssa.⁴⁶

Tällaiset tyypit ovat Carpenterin mukaan sellaisia, jotka ihmiset noteeraavat joukosta normaalia helpommin. Hän huomauttaa yleisestä väärinkäsityksestä siinä, että ihmiset ajattelevat homoseksuaalin automaattisesti kuuluvan näihin kahteen äärimmäiseen sukupuolityyppiin, vaikka ne hänen mukaansa ovat kokonaisuudessaan suhteellisen harvalukuisia.⁴⁷ Huomattavaa on, että vaikka Carpenter puhuu näistä tyypeistä äärimmäisinä, ovat ne kuitenkin luonnetyypeiltään hyvin lähellä Carpenterin käsitystä normaalista homoseksuaalista. Mikä tuntuu erottavan Carpenterin silmissä äärimmäisyyden on nimenomaan ulkonäkö. Äärimmäinen tyyppi on huomattavasti lähempänä myös ulkonäöllisesti vastakkaista sukupuolta, kun taas hänen normaali tyyppinsä voi olla ulkoisesti hyvinkin paljon omaa sukupuoltaan edustava, vaikka luonteeltaan lähellä vastakkaista.

Loppuun Carpenter haluaa huomauttaa yleisestä harhaluulosta, että homoseksuaalit miehet vihaisivat naisia, koska eivät ole näistä seksuaalisesti kiinnostuneita. Päinvastoin, he feminiinin luonteensa takia usein jopa hakeutuvat naisten seuraan. Tätä Carpenter kuvaa mahdollisuudeksi aitoon syvään platoniseen ystävyyteen, jossa ei esiinny minkäänlaista seksuaalista vetovoimaa. Hän kuitenkin myös mainitsee, että toisaalta naiset saattavat viehättyä homoseksuaalimiesten luonteenpiirteistä, jotka sympaattisuudessaan ja taiteellisuudessaan ovat jotain, mitä naiset kenties kaipaavat normaalissa miehessä.⁴⁸ Siihen, toimiiko sama myös toisinpäin, ei Carpenter ota kantaa.

1.2. Tapaus Oscar Wilde ja käsitys ilmiöstä sairautena

Eräitä merkittävimpiä motivaattoreita Carpenterin halussa kirjoittaa kantaottavampaan malliin seksuaalisuudesta oli vuonna 1885 Britanniassa toimeenpantu Criminal Law Amendment Act. Toinen varsin merkittävä tapaus oli Oscar Wilden oikeustoimet 1895,

⁴⁵ Crompton 2003, 355.

⁴⁶ Crompton 2003, 358-359.

⁴⁷ Carpenter 1912, 30-31.

⁴⁸ Carpenter 1912, 34.

johon myös juuri edellä mainittu lakipykälä ja siitä seurannut ilmapiiri vaikuttivat. Vaikka Carpenter ei varsinaisesti tarkemmin käsittele näitä aiheita *The Intermediate Sexissä*, ovat ne silti tärkeitä taustoittajia. Silloinen lakitieteellinen ja lääketieteellinen tilanne homoseksuaalisuuden suhteen kuitenkin näkyy hänen teksteissään rivien välistä, ja onhan teoksen takana kuitenkin huomattavissa pyrkimys muutokseen homoseksuaalisuuden suhteen silloisessa Britannian yhteiskunnassa.

Criminal Law Amendment Act vuonna 1885 teki laittomaksi niin kutsutut törkeät siveellisyysrikokset julkisissa ja yksityisissä tiloissa.⁴⁹ Aiempaan tämä erosi sillä, että se lisäsi yksityisten tilojen rangaistavuuden. 1885 vuoden lakipykälässä on mielenkiintoista, ettei siinä mainita naisten välistä homoseksuaalista kanssakäymistä ollenkaan. Tämä osallaan viittaa jälleen siihen, ettei naisten välisiä suhteita usein pidetty vakavina tai edes olemassa olevina. Kuitenkin vuoden 1861 lakiin verrattuna on vuoteen 1885 mennessä tuomio muuttunut paljon. Kun vuonna 1861 saattoi homoseksuaalisesta aktista saada jopa elinkautisen verran pakkotyötä, on vuoden 1885 vastaavassa vankeusrangaistus lyhennetty alle kahden vuoden maksimiin, pakkotyöllä tai ilman.⁵⁰ Koska laki kuitenkin lisäsi pykälän siitä, että homoseksuaaliset aktit ovat rangaistavia myös yksityisissä tiloissa, tuli tästä ymmärrettävästi usein ongelmia todistamisen suhteen, ja lisäksi mahdollisuus kiristämiseen kasvoi.

Oscar Wilde on tapauksena kenties tunnetuimpia historiallisia todisteita siitä, millainen suhtautuminen viktoriaanisessa Englannissa todellisuudessa oli homoseksuaalisuuteen ja sen harjoittamiseen. Wilde oli rakkaussuhteessa Lordi Alfred Douglasin kanssa, mutta oli päätenyt konfliktiin tämän isän, Queensburyn markiisin kanssa. Wilde yritti tehdä markiisia vastaan kunnianloukkaussyytettä, mutta hävisi. Oikeusistunnossaan Wilden tunnetaan rohkeasti puhuneen ”rakkauden, jonka nimeä ei uskalleta mainita” puolesta. Lopulta kuitenkin todisteet yhteydestä sekä Douglasiin että lukuisiin miesprostituoiuihin päätyivät Wilden tuomioon kahdeksi vuodeksi pakkotyöhön.⁵¹

⁴⁹ Rowbotham 2009, 102.

⁵⁰ ”11. Outrages on decency. Any male person who, in public or in private, commits, or is a party to the commission of or procures (a) or attempts (b) to procure the commission by any male person of, any act of gross indecency (c) with another male person, shall be guilty of a misdemeanour, and being convicted thereof shall be liable at the discretion of the court to be imprisoned for any term not exceeding two years, with or without hard labour.” Criminal Law Amendment Act 1885.

⁵¹ Rowbotham 2009, 193.

Wilden tapaus vaikutti konkreettisesti myös Carpenterin elämään. Juuri hieman ennen vuoden 1895 alussa hän oli pyrkinyt tekstinsä *Homogenic Love* laajempaan julkaisemiseen, mutta Wilden tapaus ja siitä seurannut ilmapiirin jäätyminen pakottivat hänet pitämään painoksen yksityisenä.⁵² Carpenter kirjeissään Alf Mattisonille kutsuu Wildeä erittäin hölmöksi, mutta asettui kuitenkin Wilden puolelle, vedoten lain homoseksuaalisuuteen liittyen olevan liian ankara.⁵³ Hän kirjoitti vielä nykyäänkin toimivaan anarkistiseen *Freedom*-lehteen rohkaisten anarkisteja ottamaan kantaa seksuaalikäsitelmään ja silloisen lakiin, joka altisti homoseksuaaleja kiristykselle. Samaan aikaan Saksassa ja Ranskassa, jossa tilanne oli Britanniaa avoimempi seksuaalisuudesta keskustelulle, ilmestyi monia Wildeä puolustelevia artikkeleita muun muassa johtavan saksalaisen sosiaalidemokraatin, Eduard Bernsteinin kirjoittamina. Myös *Homogenic Love* käännettiin saksaksi ja ranskaksi, ja Ranskassa se jopa esiintyi lehdessä *La Société Nouvelle*. Myös yksityisesti painettu englanninkielinen kopio levisi yksityisten henkilöiden kautta Britanniassa.⁵⁴ Britanniassa kehitys oli kuitenkin yleisesti ottaen selkeästi hitaampaa Ranskaan ja Saksaan verrattuna.

Carpenter ei omaelämäkertansa mukaan tavannut Wildeä koskaan kasvotusten⁵⁵, mutta muuttunut ilmapiiri homoseksuaalisuudesta puhumiseen liittyen todella inspiroi häntä taistelemaan sitä vastaan. Kirjeessään Alf Mattisonille hän kutsuu tätä ajatusta ”pitkäksi kampanjaksi”.⁵⁶ Tänä aikana Carpenter aloitti painottamaan argumenteissaan historiallisia yhteiskuntia, joissa seksuaalisuus esitettiin vapaampana. Rowbothamin mukaan Carpenter oli tietoinen Kreikassa ja Roomassa esiintyneistä rangaistuksista homoseksuaaleja kohtaan, ja kuinka Platonin havainnot liittyivät lähinnä ajan eliittiin.⁵⁷ Tämä ei kuitenkaan estänyt Carpenteria käyttämästä hyödyksi näitä aikakausia argumentteinaan. Wilden tapaus Carpenterin mukaan herätti suunnastaan pelkoa ihmisten keskuudessa puhua seksuaalisuudesta, etenkin mitä tuli homoseksuaaleihin. Tämä oli selkeää jo *Homogenic Loven* kohdalla, mutta myös myöhemmin Carpenterin kirjoittaessa teosta *Love’s Coming of Age* 1880-luvun lopussa, hän joutui yhä pohtimaan omaa kirjoitustapaansa ja sanavalintojaan:

⁵² Rowbotham 2009, 190.

⁵³ Rowbotham 2009, 193.

⁵⁴ Rowbotham 2009, 195.

⁵⁵ Carpenter 1916, 196.

⁵⁶ Rowbotham 2009, 196.

⁵⁷ Rowbotham 2009, 199.

”The readiness, the absolute determination of people to misunderstand if they possibly could, rendered it very difficult to guard against misunderstandings, and as a matter of fact nearly every chapter in the book was written four or five times over before I was satisfied about it.”

Kiinnostavaa on myös, että hän omaelämäkerrassaan pohtii, että välttyäkseen huhuilta olisi hänen täytynyt ottaa teoksensa kirjoittajaksi naispuolinen henkilö. Tällä hän viittaa esimerkiksi samoihin aikoihin kirjoittaneeseen ruotsalaiseen Ellen Keyhin.⁵⁸ Carpenterin toteamuksesta voikin päätellä, että kuten homoseksuaaliset suhteet naisten välillä, oli myös siitä puhuminen hyväksyttävämpää naispuolisten henkilöiden toimesta. Lainauksessa myös näkee suoranaisen pelon, minkä alla Carpenter joutui kirjoittamaan, pelätessään tulevansa itse leimatuksi. Carpenter ei pelkästään ollut uhan alla joutua oikeuden tuomittavaksi, mutta leimautuminen homoseksuaaliksi olisi voinut aiheuttaa harmia myös hänen uralleen ja kumppanilleen George Merrillille.

Carpenter ottaa myös yleiseen ajatukseen homoseksuaalisuudesta sairautena kantaa. Kuten kirjoittaessaan eri homoseksuaalien tyypeistä, hän huomauttaa, ettei homoseksuaali automaattisesti ole sairaalloinen, ellei itse luonteeltaan edusta sellaista. Hänen mukaansa ennen ajattelu homoseksuaalisuudesta pelkkänä degeneraation ja sairauden tuloksena oli yleinen. Tutkimusten kautta esimerkiksi lääketieteen saralla on kuitenkin alettu ymmärtää, että näin ei suinkaan ole.⁵⁹ Hän toteaa, ettei henkilöiden sairaaksi kutsuminen todellisuudessa johda mihinkään, vaan terminä vain halventaa ihmistä, joka jo entuudestaan kärsii monista ongelmista elämässään.⁶⁰

Carpenter myös ottaa kantaa ideaan siitä, että homoseksuaalisuus olisi parannettavissa. Hän kirjoittaa, että vaikka homoseksuaali olisi päätynyt sosiaalisesta paineesta naimisiin ja hankkimaan lapsia, kokee tämä silti usein syvimpiä rakkaudentunteita omaa sukupuoltaan edustavia ihmisiä kohtaan.⁶¹ Myöhemmin samassa luvussa hän antaa konkreettisen esimerkkitapauksen tästä Krafft-Ebingin tutkimuksesta *Psychopathia Sexualis*. Tapauksessa nainen oli rakastanut samaa sukupuolta edustavaa henkilöä ja elänyt hänen kanssaan neljä vuotta, mutta suhde päättyi naisen avioitumiseen. Nainen vaipui vakavaan masennukseen, johon lääkärit tuolloin esittivät ratkaisuksi lapsen

⁵⁸ Carpenter 1916, 196-197.

⁵⁹ Carpenter 1912, 22.

⁶⁰ Carpenter 1912, 24.

⁶¹ Carpenter 1912, 23.

hankkimista. Myöhemmin kuitenkin rakastavaiset naiset olivat kohdanneet uudestaan, kumpikin tyytymättömiä avioliitoissaan, ja he päätyivät jatkamaan suhdettaan salassa.⁶²

Kolmannessa luvussa Carpenter käy tarkemmin läpi tieteellisiä tutkimuksia homoseksuaalisuudesta, ja miten siihen on suhtauduttu etenkin lääketieteessä. Hän mainitsee muun muassa Dr. Albert Mollin, R. von Krafft-Ebingin, Dr. Paul Moreaun, K.H. Ulrichsin sekä ystävänsä Dr. Havelock Ellisin.⁶³ Näiden, sekä useiden muiden mainittujen tutkijoiden perusteella, toteaa hän tutkimuksen aihetta kohtaan muuttuneen paljon vuosien mittaan. Kun aiemmin ilmiöllä ajateltiin olevan sairaaloinen perusta ja että kahden samaa sukupuolta edustavan väliseen rakkauteen liittyi rappeuma tai sairaus, on Carpenterin mielestä tällainen ajattelu vaihe vaiheelta katoamassa. Hän tiivistää näiden tutkijoiden perusteella sen, että niin sanottu seksuaalinen inversio⁶⁴ on tapausten perusteella ennen kaikkea vaistomainen ja synnynnäinen ilmiö sekä mentaalisesti että fyysisesti. Täten se on hyvin syvällä henkilön elämän perusteissa, ja pitkälti mahdoton tuhota.⁶⁵

Kuitenkin Ulrichsin eräs pyrkimys oli erottaa urning-termillään synnynnäiset homoseksuaalit ja ne, jotka ovat esimerkiksi kouluajoista adoptoineet homoseksuaalisia käyttäytymismalleja. Carpenter tekeekin näiden kahden ryhmän välille selkeän eron: Jälkimmäisen ryhmittymän hän näkee sinä, joka edustaa homoseksuaalisuuden seksuaalista ja sairaalloista puolta⁶⁶, ja jonka yleisö yleensä ensimmäisenä näkee, ja josta negatiiviset stereotypit ovat peräisin. Carpenterin ajatusmalli näkyy myös neljännessä luvussa, jossa hän kutsuu tätä kouluissa esiintyvää ilmiöstä ”ennenaikaisen seksuaalisuuden taudiksi”.⁶⁷ Urningit, eli synnynnäisesti homoseksuaalit, ja heidän suhteensa taas hän näkee luonnollisena ja syvänä rakkautena.⁶⁸ Carpenter siis erittäin selkeästi tässä asiassa jaottelee homoseksuaalit niin sanotusti hyvään ja huonompaan joukkoon⁶⁹, jossa ”luonnolliset” homoseksuaalit selkeästi sopivat paremmin hänen omaan utopiaansa. Tämä on myös ristiriidassa hänen aiempaan toteamukseensa siitä,

⁶² Carpenter 1912, 27-28.

⁶³ Carpenter 1912, 50.

⁶⁴ *Sexual inversion* on ennen kaikkea Havelock Elliksen käyttämä termi, jolla tarkoitetaan taipuvaisuutta himoita samaa sukupuolta edustavaa henkilöä. Terminä se on suosiossa etenkin seksologian piireissä.

⁶⁵ Carpenter 1912, 51.

⁶⁶ Carpenter 1912, 51-52.

⁶⁷ “the disease of premature sexuality” Carpenter 1912, 85.

⁶⁸ Carpenter 1912, 52.

⁶⁹ ”In their case the attraction is felt, by themselves and all concerned, to be merely sensual and morbid.” Carpenter 1912, 52.

että tutkimukset osoittavat seksuaalisen inversion olevan synnynnäistä. Siihen, onko tämä kouluajoilta adoptoitu homoseksuaalisuus parannettavissa, ei hän ota teoksessaan kantaa.

2. Homoseksuaalisuus yhteiskunnassa

2.1. Seksuaalisuus ja kiintymyksen merkitys kouluissa

Luvun neljä Carpenter on omistanut seksuaalisuuden käsittelylle koulumaailmassa. Hän näki silloisessa koulujärjestelmässä paljon ongelmia lasten seksuaalisuuden ymmärtämisen suhteen. Hän myös kirjoittaa, että kreikkalaiseen tapaan vanhemman ja nuoremman oppipoikasuhteen kaltaista instituutiota on tärkeää pitää yllä, mutta että sen suhteen myös tuli olla tarkkaan erotellut lait ja säännöt.⁷⁰ Tämän lisäksi hän kritisoi aikansa koulujen seksivalistuspolitiikkaa, ja millaisia ongelmia se aiheutti. Verrattuna aiempiin lukuihin on tämä selkeämmin yhteiskuntakriittinen luku, jossa Carpenterilla on selkeä tavoite, miten järjestelmän kuuluisi muuttua.

Carpenterin mielestä usein pinnalliset koulussa saadut ystävyudet eivät lopulta merkitse paljoakaan ihmisen elämässä. Sen sijaan, jos nuori tai lapsi voi löytää syvän kiintymyksellisen suhteen jonkin vanhemman oppilaan tai jopa opettajan kanssa, voi tällä olla erittäin positiivinen vaikutus oppilaan koulumenestykseen.⁷¹ Carpenterin myönteinen suhtautuminen oppilaan ja opettajan väliseen suhteeseen oli tulenarka aihe jo hänen ajallaan.⁷² Välillä on epäselvää, millaista suhdetta Carpenter tällä pyrkii tarkoittamaan. Kuitenkin päätellen hänen myöhemmästä asenteestaan seksuaalisiin suhteisiin kouluissa, uskon hänen tarkoittavan vilpittömää kiintymystä ilman sukupuoliyhteyttä. Lisäksi on hyvä muistaa Carpenterin huomio hänen rakkaus-sanankäytöstään. Hän käyttää paljon sanoja rakkaus ja romantiikka kuvaillessaan suhteita, jotka menevät henkisesti hyvinkin syvällisiin sfääreihin, mutta joissa ei välttämättä ole mitään seksuaalista.

Esimerkin kaltaisesta suhteesta hän antaa Kreetan historiasta. Kreetassa oli hänen mukaansa käytössä traditio, jossa hyvin muodollisesti, julkisesti ja sukulaisten hyväksynnällä nuorelle valittiin vanhempi ystävä opettamaan tälle tärkeitä asioita yhteiskunnassa. Vanhemman asema oli selkeästi määritelty ja hänen tehtävinään oli muun muassa opettaa nuorta silloisten aseiden käyttöön ja metsästykseseen. Jos vanhempi osapuoli millään tapaa loukkasi nuorempaa, pystyi tämä vetoamaan lakiin. Kenties

⁷⁰ Carpenter 1912, 83-84.

⁷¹ Carpenter 1912, 79.

⁷² Rowbotham 2009, 200.

kaikista merkittävintä kuitenkin oli, että nuori pystyi oppimisajan jälkeen vapaasti valita joko jättämään toverinsa tai jäädä tämän aseenkantajaksi. Nuoren päättäessä jäädä, vanhemman osapuolen täytyi pitää huolta nuoren asevarustuksesta ja he taistelivat rintarinnan taistelutantereella. Samankaltaisuutta hänen mukaansa oli myös Spartassa ja pienemmissä määrin myös muissa Kreikan kaupunkivaltioissa.⁷³

Verratessaan vastaavan instituution toimivuutta edvardiaanisisessa Englannissa, hän ottaa puheeksi ennenaikaisen seksuaalisuuden taudin. Ilmiön kuvaaminen tautina kertoo jo paljon Carpenterin suhtautumisesta. Hän toteaa, että ennenaikainen seksuaalisuus koulumaailmassa ”sumentaa ja heikentää poikien käsitystä siitä, mitä todellinen rakkaus ja ystävyys voi olla”. Tästä hän jatkaa vahvaa mielipideilmaisua sen ajan koulumaailmasta. Hän kirjoittaa ystävänsä sanoneen, että hänen aikanaan tunnettu public school oli ”massa epäpuhtautta, siveettömyyttä ja likaisia keskusteluja”, joskin samaan aikaan myös todellista kiintymystä esiintyi. Hänen ystävänsä mukaan kuitenkin kumpiakin ilmiöitä kohdeltiin koulun johtajien toimesta tasavertaisesti pahoina:

“- - with the result that they were sought after or flung aside according to the sexual or emotional instinct of the boys. - - A kiss was by comparison as unclean as the act of fellatio, and no one had any gauge or principle whatever on which to guide the cravings of boyhood.”

Koulussa myös esiintyi hyväksikäyttöä henkilökunnan puolelta. Carpenter toteaa asuntolan palvelijan tutustuttaneen hänen ystävänsä sekä muut pojat seksiin, mikä johti kierteeseen, jossa pojat kohtelivat kaltoin toisiaan.⁷⁴

Public school -termi on hieman hämäävä, sillä suoraan käännettynä se tarkoittaa julkista koulua. Todellisuudessa kuitenkin nämä koulut olivat, ja ovat yhä nykyäänkin, Britanniassa maksullisia sisäoppilaitoksia.⁷⁵ Jos halutaan puhua valtion rahoittamasta ilmaisesta koulusta, käytetään termiä *state school*.⁷⁶ Carpenter itse kävi koulunsa Brighton Collegessa. Kouluaan hän kuvaa isoksi, ja siellä opiskeli 150–200 poikaa.⁷⁷ Mikä kiinnittää erityisesti huomiota Carpenterin kouluvuosissa on hänen kertomuksensa, kuinka hän kertoo kiusanneensa erästä poikaa koulussaan. Syyksi tämän kertomiseen hän kirjoittaa, että se on karu muistutus julmuuksista, joita kouluissa

⁷³ Carpenter 1912, 84.

⁷⁴ Carpenter 1912, 85-86.

⁷⁵ Oxford Dictionaries -nettisivusto.

⁷⁶ Oxford Dictionaries -nettisivusto.

⁷⁷ Carpenter 1916, 16-17.

esiintyi lasten toimesta.⁷⁸ Rowbotham toteaa, ettei Carpenter koskaan ollut koulussaan kovin erottuva oppilas. Myöhempi Carpenterin saama julkisuus olisi hänen mukaansa myös saattanut laittaa koulun maineen häpeään.⁷⁹

Carpenterin eräitä tärkeimpiä pyrkimyksiä on saada koulujärjestelmään kunnollinen seksivalistus. Hän ei itse saanut nuoruudessaan seksivalistusta niin kotoa kuin koulustakaan, ja hän myöhemmin totesi Havelock Ellisille ja John Symondsille kokeneensa suurta itseinhoa heränneiden homoseksuaalisten tunteidensa takia.⁸⁰ Tätä hän ei ymmärrettävästi tuo *The Intermediate Sexissä* esille, mutta hänen omat kokemuksensa vaikuttavat todennäköisesti taustalla motivaationa aiheesta puhumiselle. Kun lapsille ei koulussa annettu tarvittavaa seksivalistusta, he uteliaisuudessaan lähtivät selvittämään tietoa muualta. Johtajien suhtautuminen poikien välisiin ystävyysuhteisiin myös luultavasti kumpusi pelosta, että näiden lasten välille syntyisi jotain sen ikäisille sopimatonta syvempää rakkautta. Carpenter antaa luvussa muun muassa esimerkin ”erään suuren public schoolin” rehtorista, joka näki kaksi poikaa halailmassa toisiaan koulun käytävällä. Tähän rehtori oli reagoinut erottamalla pojat toisistaan ja pitämällä heille pitkän luennon vastaavan käyttäytymisen pahuudesta, ja kuinka hän tietää mitä tällainen käytös tarkoitti ja mihin se johti. Molempia myös rangaistiin teosta.⁸¹

Carpenter uskoo vahvasti, että seksuaalinen käytös lapsilla lopettaa heidän emotionaalisen kasvamisensa. Hän painottaa seksuaalisen puhtauden merkityksestä lapsuudessa, jotta tämä voi varttua tasapainoiseksi aikuiseksi. Hänen mukaansa mitä pidempään ajatus seksistä pidetään lapsen suhteissa poissa, sitä pidempään hänen emotionaalinen kasvunsa ja kehityksensä jatkuu. Hänen mukaansa kokemus näyttää, että liian enneaikainen taipumus seksiin halventaa ja heikentää kykenevyyttä kiintymykseen.⁸²

Kiinnostavaa on, että Carpenter sanoo ”itsensä hyväksikäyttämisen” erääksi pahimmaksi tavaksi, joka vaikuttaa lapsen mentaaliseen ja fyysiseen kasvuun negatiivisesti. Koska kontekstissa on seksuaalisuudesta puhuminen, uskon ettei Carpenter hae ”self-abuse”-sanalla esimerkiksi itsetuhoisuutta, vaan nimenomaan masturbointia. Suhde masturboimiseen viktoriaanisessa Englannissa oli yleisesti hyvin

⁷⁸ Carpenter 1916, 17-18.

⁷⁹ Rowbotham 2009, 18.

⁸⁰ Rowbotham 2009, 19.

⁸¹ Carpenter 1912, 92.

⁸² Carpenter 1912, 87-88.

kielteinen, ja sen uskottiin aiheuttavan muun muassa hulluutta. Sen vaikutukset eivät vaikuttaneet pelkästään itse toiminnan harjoittajaan, vaan myös hänen jälkeläisiinsä. Masturboiva nainen koettiin epänormaalina, ja Caplanin mukaan lääkärit saattoivat suorittaa naisille jopa klitoriksen poiston saadakseen ”perversion” naisesta taltutettua.⁸³ Viktoriaanisen ajan kriitikkona tunnettu Carpenter ei siis kaikissa asioissa välttämättä ollutkaan niin moderni ajattelija, kun hänestä ehkä olisi voinut ajatella.

Carpenterin päämäärän tässä luvussa hän tiivistää lopulta kahteen asiaan, joihin hänen mielestään silloisessa yhteiskunnassa tulee puuttua. Ensimmäinen on jo mainittu ongelma koulujärjestelmän johtajien suhtautumisesta lasten läheisiin ystävyyssuhteisiin. Toinen on ongelma siitä, miten koulujärjestelmä tulee vastaamaan nuorten luonnolliseen uteliaisuuteen seksistä. Hän toteaa jälkimmäisestä, että nuori poika murrosiässään luonnollisesti haluaa tietää ja myös kuuluisi saada tietää, mitä hänen vartalossaan ja ympärillään tapahtuu. Hän kirjoittaa, että edes pieni määrä informaatiota voisi olla tarpeeksi tyydyttämään tämän kiinnostuksen, tai muuten hän tulee löytämään sitä tavalla tai toisella. Omaan tapansa Carpenter vetoaa myös tässä historiassa esiintyviin yhteiskuntiin, jossa myös seksuaalisuudesta on puhuttu lapsille ja nuorille vapaammin. Tämä on kontrastina Carpenterin ajan modernille koulujärjestelmälle, joka täysin sivuuttaa asian, jättäen nuoren etsimään tietoa kysymyksiinsä itse. Kun moni nuori on tässä tilanteessa, syntyy heidän keskuuteensa väkisinkin kyseenalaistettavia toimintatapoja.⁸⁴

Mitä Carpenter tarjoaa mahdollisuudeksi tilanteen korjaamiselle, on pitämällä fysiologian luentoja sekä mahdollistamalla ystävyyteen perustuvat yksityiset keskustelut nuoren ja vanhemman välillä. Toiseen ongelmaan hän taas sanoo, että luonnollisimmillaan nuoren vanhempi luotettava keskustelukumppani on tämän vanhemmat. Hän kuitenkin toteaa, että silloisen brittiläisen perheen vanhemmilla ja lapsilla vallitsee usein ”pidättäytymisen kuilu”, ja tällaisessa tilanteessa vanhemman osan voisi ottaa oppilas.⁸⁵

Carpenter ehdottaakin koulukokeiluja, jossa ongelmaan perehdyttäisiin aiempaa tarkemmin. Carpenter ei usko kokeilujen sopivan kuitenkaan public schooleihin, vaan siihen tarvitaan huomattavasti pienempiä oppilaitoksia. Pientä määrää oppilaita on

⁸³ Caplan 1987, 4.

⁸⁴ Carpenter 1912, 89-90.

⁸⁵ Carpenter 1912, 93-94.

helpompi seurata ja luoda heidän kanssaan henkilökohtaisempaa suhdetta, kun isommissa tällainen olisi opettajien puolesta mahdotonta, kun heidän määränsä suhteessa oppilaisiin on niin pieni.⁸⁶ Carpenterin idea laittaa pohtimaan, miten paljon tällainen koulujärjestelmä tulisi oppilaan vanhemmille maksamaan. Public schoolit jo itsessään olivat hyvin eksklusiivisia eliittipoikakouluja, joten tällaisesta koulusta tuskin pääsisi nauttimaan kovinkaan moni alemman luokan lapsista. Kenties Carpenterilla on kuitenkin takana idea, että nämä tavat myöhemmin levittyisivät myös muihin kouluihin, ollen osa suurempaa yhteiskunnallista muutosta.

On huomattavaa, että huomiot, jota Carpenter tekee, ovat pitkälti poikakouluista. Hän myös itse myöntää tämän. Hän kuitenkin sanoo ongelmien olevan samankaltaisia, mutta erolla, että tyttöjä kannustetaan ystävyysuhteisiin. Näitä Carpenter kuitenkin kuvailee usein heikoiksi, ja etteivät ne ole usein kovinkaan terveellisiä sellaisinaan tai niihin liittyvien tapojen suhteen. Kuitenkin hän toteaa, että myös tyttökouluissa aiemmin käyty avoimempi opetusmalli asioista olisi tarpeen. Hän myös loppuun esittää mahdollisuuden siitä, että perustamalla yhteiskoulu molempia sukupuolia edustavista lapsista, saataisiin oivallinen tilanne, jossa poikaoppilaat oppisivat olemaan vähemmän häpeäviä tunteistaan ja tytöt taas oppisivat terveellisemmin ilmaisemaan niitä.⁸⁷

Carpenter odottaa suurta muutosta Britanniassa, eroa kapitalistisesta rappeumasta. Hänen maalaamassa tulevaisuudessaan koulujärjestelmä on muutoksissaan vain osa suurempaa kokonaisuutta tulevaisuuden yhteiskunnassa⁸⁸. Hänellä onkin koulutuksen suhteen hyvin moderneja ajatuksia. Vertaus antiikin Kreikan malliin on kuitenkin jälleen hyvin vahvasti Carpenterin omaa utopiaa, jossa hän ei ainakaan tietoisesti ota esille faktaa, että tämäkin malli on varmastikin ollut käytössä lähinnä korkeamman sotilasluokan ja sitä ylempien keskuudessa. Toisaalta Carpenter osoittaa jatkuvasti omia taitojaan mitä tulee propagandistiseen kirjoitukseen, ja silloisessa romantiikan ajan Euroopassa oli vetoaminen antiikkiin ja muihin eksoottisiin kulttuureihin melko yleinen ja toisaalta toimiva tapa saada lukija kiinnostuneeksi ja vakuuttuneeksi.

⁸⁶ Carpenter 1912, 96.

⁸⁷ Carpenter 1912, 99.

⁸⁸ Carpenter 1912, 99.

2.2. Paikka yhteiskunnassa

Aiemmissä luvuissa Carpenter on jo sivuuttanut sitä, millaisissa asemissa hän näkee homoseksuaalien olevan yhteiskunnassa parhaimmillaan. Jo toisen luvun lopussa hän kirjoitti uskovansa monen nunnan ja naispuolisen johtajan olevan homoseksuaalista tyyppiä, sillä he eivät asemissaan ole perinteiseen tapaan miehistä riippuvaisia.⁸⁹ Viidennen lukunsa hän kuitenkin omistaa täysin pohdinnalle siitä, millaisissa yhteiskunnan tehtävissä homoseksuaalinen temperamentti olisi jopa normaalia parempi.

Carpenter aloittaa toteamuksella, että moni silläkin hetkellä tärkeimmistä sosiaalisista tehtävistä oli homoseksuaalien hoidettavissa. Syytä miksi hänen mukaansa tätä ei kuitenkaan noteerata, on se, etteivät ulkopuoliset ole tietoisia hänen seksuaalisuudestaan. Ottaen huomioon miten laaja verkosto aikansa älymystöä Carpenterin tuttavapiirissä oli, voi olla, että Carpenter puhuu tässä kohdassa omista ja lähipiirinsä kokemuksista. Jotta hänen antinsa ei kuitenkaan menisi liian propagandistiseksi, hän muistaa jälleen mainita, että myös homoseksuaaleista löytyy aikaansaamattomia, yhteiskunnalle turhia ihmisiä, ”aivan kuten normaaleistakin ihmisistä”.⁹⁰

Carpenter hieman aiempaa toistaen kirjoittaa homoseksuaalisen temperamentin taipuvuudesta herkkyyteen ja tunteellisuuteen, ja kuinka he tuovat panostaan etenkin kulttuurin saralla musiikin, taiteen ja kirjallisuuden muodossa. Tässä tapauksessa hän painottaa nimenomaan miespuolista homoseksuaalia. Tätä todistaakseen hän lainaa Havelock Ellistä. Ellis kirjoittaa teoksessaan *Studies in the Psychology of Sex* tutkimuksensa kohteissa esiintyvän normaalia enemmän taiteellisuutta tutkittuun keskiarvoon verrattuna. Elliksen tutkituista noin 68 % osoitti taiteellisuutta, kun Francis Galtonin tekemä tutkimus osoitti yleisen keskiarvon olevan noin 30 %. On kuitenkin huomattava, että Elliksen otanta oli suhteellisen pieni, ja 68 % edusti 32 ihmistä. Galtonin tutkimuksessa otanta oli alle tuhat.⁹¹ On tärkeää muistaa kriittinen seikka, ettei Elliksen otannassa tule esille myöskään ihmisten yhteiskuntaluokkia. Jos esimerkiksi kyseessä on enimmäkseen yläluokan ihmisiä, täytyy se ottaa huomioon tuloksissa.

⁸⁹ Carpenter 1912, 35.

⁹⁰ Carpenter 1912, 100-101.

⁹¹ Ellis 1906, 173.

Carpenter monesti käyttää argumentoidessaan tunnettuja ihmisiä, joihin hänen mielestään homoseksuaalien piirteet sopivat tai joista on liikkunut vastaavia huhuja. Tunnettujen henkilöiden käyttäminen esimerkkinä oli turvallista ajan ilmapiirissä, jossa homoseksuaalisuudesta saattoi saada vankeus- tai pakkotyörangaistuksen. Jos Carpenter käyttäisi itseään tai elossa olevaa lähipiiriään nimen kera esimerkkeinä, olisi tämä voinut olla turvallisuusuhka. Teoksensa *Iölaus* hän on kokonaan omistanut tälle. Hän ottaa käytännön esimerkkejä homoseksuaalisista ihmisistä historian saatossa aina antiikin Kreikasta nykypäivään. Nimensäkin teos on saanut Herkuleen rakastajasta, Iölauksesta. *Intermediate Sexissä* hän käyttääkin *Iölausta* hyväkseen antaakseen esimerkkejä erityisen lahjakkaista homoseksuaaleista. Hän mainitsee muun muassa Michelangelon ja Goethen⁹². Michelangelosta hän osoittaa *Iöläuksessa* todisteita viittaamalla tämän sonetteihin, joita hän lähetti miesystävillään.⁹³ Tsaikovskia lukuun ottamatta hän toteaa kuitenkin harvan homoseksuaalin olleen huipulla musiikin saralla.⁹⁴

Toinen merkittävä luonteenpiirre minkä Carpenter näkee hyödyksi yhteiskunnassa, on homoseksuaalisen temperamentin empatia ja sosiaalinen lahjakkuus. Hän kehuu vuolaasti sitä, millaisia mahdollisuuksia heidän kaltaisensa ihmiset voisivat tuoda koulutukseen, ollen kykeneväisiä antamaan tukea ja turvaa nuorille heidän sitä tarvitessa. Hän myös antaa käytännön esimerkin eräästä miehestä, joka oli kertonut Carpenterille kuinka on ikuisesti velkaa ystävälle lapsuudessaan, joka kiinnostui hänestä ja ”osoitti läheisyyttä ja neuvoja, jota nuori sydän tarvitsi”. Carpenter toteaa myös itse nähneensä vastaavia opettajia elämässään.⁹⁵ Tämä osa Carpenterin tekstistä on selkeästi yhteydessä hänen aiemman luvun ajatukseensa oppilaan tarpeesta henkilökohtaisempaan turvaan vanhemmasta ihmisestä, tässä tapauksessa opettajalta. On huomattavaa, että hän ajoittain puhuu näistä opettajista jopa ystävinä. Tällä hän antaa kuvan pyrkimyksestä painottaa nimenomaan tämän henkilökohtaista suhdetta oppilaaseen, eikä vain hänen auktoriteettiasemaansa opettajana.

Carpenter ei täysin jätä huomiotta auktoriteettiaseman tuomaa valtasuhteiden epätasapainoa, vaan toteaa myös mahdollisuudesta aseman hyväksikäyttöön. Hän kuitenkin tuo myös näkökulman, että oletettuja homoseksuaaleja tuomitaan helpommin

⁹² Carpenter 1912, 103-104.

⁹³ Carpenter 1902, 129-133.

⁹⁴ Carpenter 1912, 104.

⁹⁵ Carpenter 1912, 104-105.

yhteiskunnan toimesta. Esimerkiksi hän antaa miehen, joka oli pelastanut Carpenterin kanssa jutelleen pojan tämän humalaisilta vanhemmilta ja auttanut hänet ja useita muita poikia pois slummeista. Hän kuitenkin joutui vaikeuksiin, kun häntä syytettiin ”säädyttömästä tuttavallisuudesta” ja hän joutui täten muuttamaan muualle.⁹⁶ Kiinnitin henkilökohtaisesti huomiota siihen, miten vähän Carpenter toi esiin hyväksikäyttötapauksia. Kenties motiivin ollessa homoseksuaalisten aseman parantaminen, kokee Carpenter parempana jättää negatiivisemmat puolet vähemmälle huomiolle.

Carpenter tuo esiin myös työelämän näkökulman. Hän kirjoittaa, että hyvässä luokka-
 asemassa olevat homoseksuaalit usein kokevat kiintymystä alempiin luokkiin, kuten käsityöläisiin.⁹⁷ Carpenter oli itse tunnettu siitä, että hän usein rakastui työväenluokkaiseihin miehiin, ja myös hänen elämänsä rakkaus George Merrill oli vaatimattomista oloista kotoisin. Merrill oli varttunut Sheffieldin slummeissa ja hänen isänsä oli alkoholisti, ja äitinsä täten piti huolta perheestä.⁹⁸ Rowbotham kuvailee myös Carpenterin usein rakastuneen miehiin, jotka olivat hyvin erilaisia kuin hän myös muilta piirteiltään.⁹⁹ Voikin varmasti päätellä, että tämä toteamus kumpuaa hyvin vahvasti Carpenterin omista kokemuksista. Hän eli suurkaupungin rikkaan asuinalueen sijaan Sheffieldissä, joka oli hyvin työluokkaan painottunut väestöltään. Kuitenkin tähän liittyy myös yleinen 1800-luvun alakulttuuri. Rowbothamin mukaan oli yleistä, että yläluokkaiset miehet hakeutuivat alempiluokkaisten kanssa seksisuhteisiin. Se kiehtoi ollessaan ”kiellettyä” ja yläluokan tapakoodit eivät olleet tarpeellisia näissä kanssakäymisissä.¹⁰⁰

Hän kirjoittaa tämänkaltaisten suhteiden myös vaikuttavan alempiluokkaisten ihmisten elämään positiivisesti. Tästä esimerkkinä hän mainitsee suhteet työntekijän ja työnantajan välillä. Tämä saattoi Carpenterin mukaan johtaa tilanteeseen, jossa työnantaja haluaa rakkautensa tähden luoda mahdollisimman hyvät työolot työntekijälleen. Vastineeksi työnantaja taas sai rakkaaltaan kaiken panostuksensa työntekoon ja sen laatuun. Lähteiksi näille huomioilleen hän mainitsee Samuel M. Jonesin *The Letters of Love and Labour* -kokoelman, jonka kirjeistä tulee esille

⁹⁶ Carpenter 1912, 105-106.

⁹⁷ Carpenter 1912, 107.

⁹⁸ Rowbotham 2009, 180.

⁹⁹ Rowbotham 2009, 205.

¹⁰⁰ Rowbotham 2009, 59.

työntekijöiden tuntemuksia työnantaja kohtaan Jonesin työskentelemässä insinööriyrityksessä.¹⁰¹

Mitä kuitenkin tulee työluokkaiseen väestöön, Rowbotham kirjoittaa, että heidän keskuudessaan homoseksuaaliset aktit olivat yleisempiä ja osittain jopa hyväksytympiä yläluokkaan verrattuna. Miehet olivat hyvin paljon keskenään töidensä parissa, ja naisten ja miesten maailmat poikkesivat hyvin paljon toisistaan. Miehet uivat alasti keskenään, ja esimerkiksi miesvaltaisissa juhlissa saattoivat he myös tanssia keskenään. Myös käytännön syyt, kuten tilanpuute, johti miehiä jakamaan sänkynsä.¹⁰² Tällaisesta työväenluokkaisesta miehestä hyvänä esimerkkinä toimii Carpenterin aiempi suhde George Hukiniin, joka myöhemmin rakastui tulevaan vaimoonsa, mutta silti koki syviä tunteita myös Carpenteria kohtaan.

Vaikka homoseksuaalit ovat yleisesti ottaen hyvin filantrooppisia ja empaattisia luonteeltaan, haluaa Carpenter muistuttaa, ettei se sulje pois esimerkiksi heidän osallistumistaan armeijan toimiin. Hän ottaa esimerkiksi Ruotsissa 1697–1718 hallinneen kuningas Kaarle XII:n, joka militarismistaan huolimatta edustaa hyvin vahvasti homoseksuaalisia luonteenpiirteitä.¹⁰³ Myös Walt Whitmanin hän ottaa esimerkiksi henkilöstä, joka edusti vahvan homoseksuaalisista runoistaan huolimatta hyvin keskivertoa miestä.¹⁰⁴ Carpenter selkeästi jälleen käyttää esimerkkeinään henkilöitä, jotka ovat tunnettuja ja hyvissä asemissa, sekä usein menehtyneitä. Toisaalta nämä esimerkit voivat tulla myös yllätyksenä lukijalle, jos tämä ei ennen ole yhdistänyt näitä henkilöitä homoseksuaalisuuteen. Ottamalla esimerkiksi myös nimenomaan kuninkaallisia ja tunnettuja taiteilijoita, pyrkii hän herättämään lukijaa ajatukseen, etteivät homoseksuaalit ole työnnettävissä yhteen, sairaalloseen muottiin.

Carpenter kuitenkin toteaa politiikasta, ettei se ole kovinkaan miellyttävää silloisessa muodossaan homoseksuaalille – mikä on tietysti ironista ottaen huomioon Carpenterin taustan sosialistisessa poliittisessa ilmapiirissä Britanniassa. Tätä hän perustelee sillä, että ”pelkät ’näkemys’ ja ’kysymykset’ ja puoluekonfliktit ovat vieraita homoseksuaalille miehelle, aivan kuten ne ovat normaalille naiselle”.¹⁰⁵ Tämä on tietysti hieman ristiriidassa hänen antaessaan esimerkkejä kuninkaallisista, jotka olivat

¹⁰¹ Carpenter 1912, 107-108.

¹⁰² Rowbotham 2009, 109.

¹⁰³ Carpenter 1912, 110-111.

¹⁰⁴ Carpenter 1912, 109.

¹⁰⁵ Carpenter 1912, 111.

usein tärkeä osa maidensa politiikkaa. Ehkä Carpenter tarkoittaakin politiikalla ennen kaikkea puoluepolitiikkaa.

Utopiassaan Carpenter toivoo maailmaa, jota ohjaa rakkaus rahan sijaan. Hän sanoo homoseksuaalien olevan tällaisessa tilanteessa ylempiarvoisen asemassa, sillä he laittavat rakkauden kaiken edelle elämässään, mukaan lukien rahanteon, liikevaihdossa menestymisen ja kuulumisuuden.¹⁰⁶ Hän puhuu osittain rakkaudesta jopa jumalanaan.¹⁰⁷ Kun kuitenkin ottaa huomioon Carpenterin tilanteen, sopii näistä sekä rahanteko että myös julkisuus hänen kuvaansa. Hän tunnetusti omisti muun muassa merkittäviä rautatieosakkeita isältään perittynä¹⁰⁸, eikä rahasta varmastikaan ollut pulaa. Vaikka rakkaus on hänelle tärkeä asia elämässä, on kyseenalaistettava, olisiko hänellä mahdollista laittaa sitä samalla tavalla ensisijaiseksi, ellei hänellä olisi jo etukäteen niin hyvä tilanne taloudellisesti.

Tästä hän jatkaa samalla utopistisella mallilla pohtimaan vapaata yhteiskuntaa. Mikä olisi avioliiton ja monogamian asema, ja olisiko suhteissa tarvetta mustasukkaisuuteen? Hän kirjoittaa homoseksuaalisten yhteisöjen parisuhdemallin olevan vapaampaa. Tätä hän perustelee homoseksuaalisten yhteisöjen toiminnan maanalaisuudella. Koska niiden tulee toimia yhteiskunnan näkymättömissä, ei niissä myöskään täydy vallita yhteiskunnan normit. Tämän myötä esimerkiksi niin sanotut vapaat avioliitot ovat mahdollisia.¹⁰⁹ Tulkitsen, että Carpenter tarkoittaa vapaalla avioliitolla modernia avointa suhdetta, jossa suhteen osapuolet saavat vapaasti hakea läheisyyttä myös sen ulkopuolelta. Tätä tulkintaa vahvistaa Carpenterin toteamus siitä, kuinka vähän homoseksuaalisissa piireissä esiintyy mustasukkaisuutta ja omistushaluisuutta. Prostituution tarve on Carpenterin mukaan pieni, ja hän myös melko suuruudenhullusti toteaa, että tämä voi johtaa jopa prostituution katoamiseen.¹¹⁰ Rowbotham kirjoittaakin Carpenterin kokeilleen nuoruudessaan maksullisia seksipalveluita. Carpenter ei

¹⁰⁶ Carpenter 1912, 115.

¹⁰⁷ “This may be saying little or nothing in favor of those of this class whose conception of love is only of a poor and frivolous sort; but in the case of those others who see the god in his true light, the fact they serve him in singleness of heart and so unremittingly raises them at once into the position of the natural leaders of mankind” Carpenter 1912, 115.

¹⁰⁸ Rowbotham 2009, 71.

¹⁰⁹ Carpenter 1912, 116-117.

¹¹⁰ Carpenter 1912, 118.

kuitenkaan koskaan ollut tyytyväinen tämän kaltaiseen seksuaaliseen kanssakäymiseen, sillä hän uskoi rakkaudentunteen merkitykseen.¹¹¹

Samaan aiheeseen liittyy myös kohta, jossa Carpenter kirjoittaa homoseksuaalien miesten seksuaalitarpeista. Hän painottaa, että homoseksuaalit miehet normaalista poikkeavan feminiinisyytensä takia ovat parempia normaaliin mieheen, mitä tulee rakkauteen. He asettavat hänen mukaansa rakkauden himon edelle.¹¹² On mielenkiintoista, miten Carpenter yhdistää tässä aikansa tapaan feminiinit piirteet matalampaan seksuaalisiin tarpeisiin. Uskonkin, että hänen intentionaan on ennen kaikkea todistaa jälleen kerran lukijalle, ettei homoseksuaaleihin suhteisiin liity aina pelkkää seksuaalista kanssakäymistä.

Tätä homoseksuaalien yhteisöjen kokonaisuutta – ihmisrakkautta, vapaata rakkauden mallia – pitää Carpenter idealistisena tulevaisuuden mallina yhteiskunnalle. Vaikka hän puhuu hyvin idealistiseen malliin, haluaa hän kuitenkin painottaa, ettei koe yleisesti normeja ongelmallisiksi. Homoseksuaalisuus kuitenkin hänen mielestään kärsii hyvin paljon tarpeesta tunnustukseen ja normeihin, ja hän ennustaakin, että tulevaisuudessa, kun he toivottavasti ovat osa yleistä yhteiskuntaa ja sen normaalia jäseniä, tulee myös heille muotoutumaan omat normit ja ideaalinsa.

¹¹¹ Rowbotham 2009, 60.

¹¹² Carpenter 1912, 119-120.

Loppulause

Carpenterilla on paljon mielenkiintoisia ajatuksia seksuaalisuuteen liittyen. Hänen teksteissään näkyy paljon sekä kasvatustieteellistä, yhteiskuntatieteellistä kuin lääketieteellistäkin näkökulmaa. Hän vetoaa niin historiaan, tutkijoihin, omaan kokemukseen kuin osittain myös tunteisiin, mutta tutkijapuolesta huolimatta nojautuu teos enemmän populaariseen kuin tieteelliseen tuotokseen. Carpenter on taitava kirjoittaja, ja hänen vuosien kokemuksensa yhteiskunnallisena aktiivina näkyvät hänen kirjoituksissaan.

Carpenter käy *Intermediate Sexissä* seksuaalisuutta läpi hyvin erilaisista näkökulmista. Hänen tekstistään huomaa painotuksen siihen, kuinka hänen käsitykseensä rakkaudesta ja seksuaalisuudesta ei suinkaan aina liity itse seksuaalinen kanssakäyminen, vaan hän korostaa erityisesti ihmissuhteiden henkistä puolta. Tämän henkisen puolen hän näkee tärkeänä monissa eri paikoissa yhteiskunnassa. Sen merkitys kouluissa, työpaikoilla ja jopa valtion johdossa on hänen teoksessaan merkittävä, ja parhaimmillaan hänen utopiassaan rakkaus johtaisi yhteiskuntaa rahan sijaan.

Carpenter myös vetoaa lukijaan monella eri tapaa. Useassa tapauksessa, etenkin koulumaailmaan ja ihmissuhteisiin liittyen, hänen intentionsa ovat peräisin omasta kokemuksesta ja lähipiiristä. Vaikka Carpenter ei sitä suoraan pysty tuomaan esille turvallisuussyistä, ovat ne luettavissa rivien välistä. Tein myös huomion, että viimeisessä luvussa Carpenterin oma kokemus paistaa erityisen vahvasti esille, ja siitä voi paikoittain nähdä hänen läheisen kontaktinsa homoseksuaalisiin yhteisöihin. Sen sijaan alkuun on hän hyvin toiseuttava, ja kirjoittaa selkeästi asettaen homoseksuaalit etäämmäksi hänestä itsestään.

Historiaan vetoaminen on myös Carpenterille hyvin yleistä. Kuten Mason kuvasi, liittyy häneen historiakuvaansa hyvin vahva seksuaalinen utopia. Toverirakkaus on erittäin tärkeä osa tätä, ja eri toverirakkauden ja vapaamman yhteiskunnan merkkejä hän etsii nimenomaan historiasta argumentteihinsa. Antiikin Kreikkaan hän vetoaa lähes missä tahansa. Hän kuitenkin harvoin tuo esille sitä kriittistä faktaa, että moni asia, johon hän viittaa antiikin Kreikassa, on nimenomaan sen ajan yläluokan huvia. Carpenter mitä todennäköisimmin tiedostaen jättää tämän asian mainitsematta, mutta samalla sen voi tulkita olevan hieman ristiriidassa hänen sosialistisuutensa kanssa. Vahvaan

faktuaaliseen tutkimukseen hän vetoaa lähinnä silloin, kun tarvitsee lääketieteen kantaa argumentteihinsa, kuten homoseksuaalisuuden sairaalloisuudesta puhuttaessa.

Hän näkee yhteiskunnassaan ongelmia, joita hän haluaa korjata. Näistä moni liittyy nimenomaan seksuaalisuuteen. Niin koulussakin kuin yhteiskunnassa yleensä, kaipaa hän vapaampaa asennetta seksuaalisuuteen, sen harjoittamiseen ja siitä puhumiseen. Hän myös kyseenalaistaa avioliittotradition merkitystä, jonka hän näkee monella tapaa vangitsevana. Sen sijaan hän kannattaa vapaata avioliittoa, ja jopa kyseenalaistaa monogamian luonnollisuuden. Kenties ristiriitaisin Carpenter on kysymyksessä homoseksuaalisuudesta sairautena. Vaikka hän yleisesti ottaen kritisoi ihmisiä tästä ajattelutavasta, harjoittaa hän myös sitä osittain itse niiden kohdalla, joiden hän näkee adoptoineen homoseksuaaliset tapansa koulumaailmasta.

On kuitenkin hankala sanoa, onko Carpenter varsinainen yhteiskuntakriitikko tämän teoksen perusteella. Vaikka siinä on yhteiskuntakriittisiäkin puolia, näkyy teoksessa ennen kaikkea halu tuoda esiin homoseksuaalien positiivisia puolia sekä ylipäänsä opettaa siitä. Hän haluaa osoittaa lukijalle, kuinka lahjakkaita ja filantrooppisia ihmisiä he ovat, ja kuinka he päästessään vapaasti ilmaisemaan itseään yhteiskunnassa olisivat suuri hyöty monessa eri instituutiossa, kuten kouluissa ja muissa opetus- ja auttamistehtävissä. Carpenterin tuotanto on kuitenkin varsin laaja, joten häntä on henkilönä mahdotonta profiloida pelkästään näiden teosten perusteella, mitä olen tutkimuksessani analysoinut ja käyttänyt apuna. Hän on ehdottomasti mielipiteiltään hyvin idealistinen ja osittain jopa naiivi. Samoin hänen yläluokkaisuutensa tulee usein esille sosialistisista lähtökohdista huolimatta, mikä näkyy etenkin keskustelussa kouluista: Carpenter oli lopulta pieni murto-osa Britannian väestöstä, jolla oli mahdollisuus public schoolin kaltaiseen kalliiseen sisäoppilaitosmaiseen poikakouluun. Samoin hänen on helppo vähätellä varallisuuden merkitystä elämässä tullessaan varakkaasta, yläluokkaisesta perheestä.

Carpenter on kuitenkin henkilönä ja ajatuksiltaan mielenkiintoinen, ja hänen teoksistaan löytyy kirjo erilaisia aiheita aina idän mystiikasta sosialististen kannanottojen kautta runoihin. Myös hänen lähipiirinsä koostui hyvin tunnetuista Euroopan intellektuelleista, ja hänen teoksiaan on käännetty jopa Japanissa asti. Tämän perusteella uskallankin sanoa, että hänestä löytyy varmasti paljon mahdollisuuksia jatkotutkimuksiin hyvin

erilaisista aiheista. Hyvinä esimerkkeinä hänen utopia-ajattelunsa ja sen kaltaisen ajattelun yleisyys ajan Britanniassa, sekä ajan sosialistinen liikehdintä.

Lähdeluettelo

I Painetut lähteet

- Carpenter, Edward (toim.) 1902: *Iölaus: An Anthology of Friendship*. Swan Sonnenschein, London. The Author, Manchester. Goodspeed, Boston.
- Carpenter, Edward 1912: *The Intermediate Sex: A Study of Some Transitional Types of Men and Women*. Kennerley, New York.
- Carpenter, Edward 1912: *Love's Coming of Age: A Series of Papers on the Relations of the Sexes*. Charles H. Kerr & Co, Chicago.
- Carpenter, Edward 1916: *My Days and Dreams, Being Autobiographical Notes*. George Allen & LTD., London.
- Ellis, Havelock 1906: *Studies in the Psychology of Sex: Sexual Inversion*. 2. painos. F.A. Davis Company, Philadelphia.

II Tutkimuskirjallisuus

- Bynum, William & Kalof, Linda (toim.) 2014: *A Cultural History of the Human Body in the Renaissance*. 2. painos. Bloomsbury, London & New York.
- Caplan, Pat (toim.) 1987: *The Cultural Construction of Sexuality*. Routledge, London & New York.
- Crompton, Louis 2003: *Homosexuality & Civilization*. Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, London.
- Foucault, Michel 1990: *History of Sexuality: An Introduction*. Vintage Books, New York.
- Gay, Peter 1999: *The Bourgeois Experience: Victoria to Freud: Tender Passion*. W.W. Norton & Co., New York & London.
- Halmesvirta, Anssi 2012: *Aatehistorian harjoitus*. Jyväskylän yliopistopaino, Jyväskylä.
- Hyrkkänen, Markku 2002: *Aatehistorian mieli*. Vastapaino, Tampere.
- Hokkanen, Markku & Laine-Frigren, Tuomas & Särkkä, Timo (toim.) 2017: *Matkoja aatehistoriaan*. Kampus Kustannus, Jyväskylä.
- Jordan, Mark D. 1997: *The Invention of Sodomy in Christian Theology*. University of Chicago Press, Chicago.
- Kent, Susan K. 2012: *Gender and History*. Palgrave Macmillan, Basingstoke.
- Mason, Michael 2003: *The Making of Victorian Sexuality*. 2. painos. Oxford University Press, Oxford & New York.

Myllykangas, Mikko & Pietikäinen, Petteri 2017: *Ajatusten lähteillä: Aatteiden ja oppien historiaa*. Gaudeamus, Helsinki.

Reynolds, David S. 2005: *Walt Whitman*. Oxford University Press, Oxford.

Rice, Stephen P. & Sappol, Michael (toim.) 2014: *A Cultural History of the Human Body in the Age of Empire*. 2. painos. Bloomsbury, London & New York.

Rowbotham, Sheila 2009: *Edward Carpenter: A Life of Liberty and Love*. 2. painos. Verso, London & New York.

III Muut lähteet

Offences Against the Person Act 1861. 24 & 25 Vict. c.100
<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1861/100/pdfs/ukpga_18610100_en.pdf>,
16.5.2019

Oxford Dictionaries -nettisivusto,

<https://en.oxforddictionaries.com/definition/public_school>, 16.5.2019

<https://en.oxforddictionaries.com/definition/state_school>, 16.5.2019

<<https://en.oxforddictionaries.com/definition/sodomy>>, 16.5.2019

<<https://en.oxforddictionaries.com/definition/comradeship>>, 16.5.2019

The Criminal Law Amendment Act 1885. 48 & 49 Vict. c.69

<<https://archive.org/details/criminallawamen00bodkgoog/page/n18>>, 16.5.2019

Yleinen suomalainen asiasanasto -nettisivusto,

<https://finto.fi/ysa/fi/search?clang=fi&q=sodomia>, 16.5.2019